

Co jedzą europejskie szakale złociste?

Rejon występowania szakala złocistego w Europie obejmował dawniej jedynie południową – wschodnią część naszego kontynentu. Jednak w ostatnich dekadach obserwuje się rozszerzanie jego arealu ku Europie centralnej. W Polsce pierwsze pewne stwierdzenie szakala złocistego, potwierdzone badaniami genetycznymi, miało miejsce w 2015 roku. Do 2019 roku odnotowano w całym kraju jedynie kilkanaście szczegółowo udokumentowanych obserwacji tego gatunku, co wskazywało na sporadyczne jego występowanie w naszym kraju. Częściej bywał odnotowywany w sprawozdawczości łowieckiej, choć zapewne nie zawsze opierało się to na jednoznacznym rozpoznaniu, wykluczającym pomyłki z innymi, podobnymi drapieżnikami. Obecnie trudno przewidywać, czy populacja szakali w Polsce rozwinie się i jaka będzie jej przyszła liczebność. Jednak pojawienie się kolejnego drapieżnika rodzi pytania o jego potencjalny wpływ na inne gatunki, w tym na zwierzęta łowne. Zależy to między innymi od składu jego pokarmu.

Wśród publikacji na temat pokarmu szakali z ostatnich lat można znaleźć pracę prezentującą wyniki analiz preferencji pokarmowych dwóch gatunków, afrykańskiego szakala czaprakowego oraz szakala złocistego [1]. Autorzy dokonali przeglądu wyników wielu badań na składem ich diety, przeprowadzonych w różnych rejonach arealu występowania tych drapieżników. Stwierdzono między innymi, że szakale złociste odżywiają się przede wszystkim drobnymi ssakami, jednak wykazują wyraźne preferencje do zajęcy szaraków, a generalnie do ofiar o masie około 4 kg.

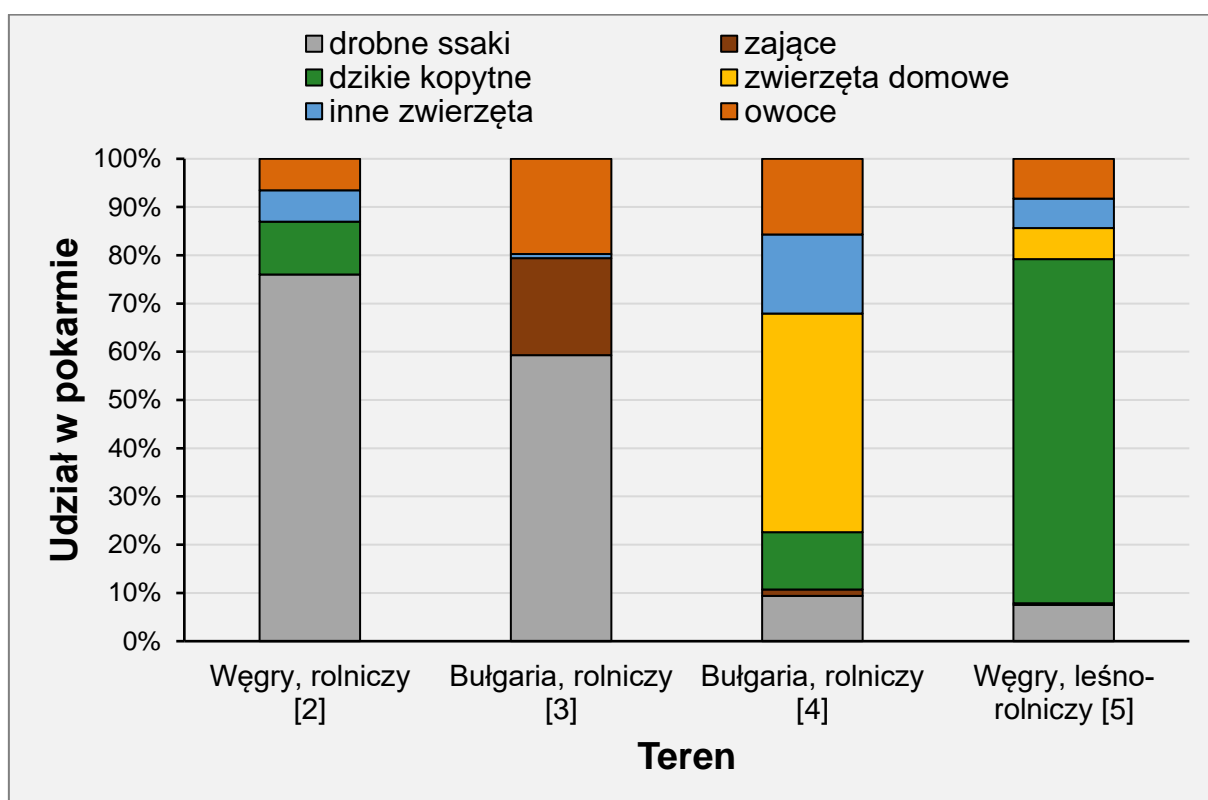
W tym miejscu należy wyjaśnić, co w języku badaczy zwyczajów pokarmowych zwierząt oznaczają terminy „preferowanie” i „unikanie”. Otóż odnoszą się one do relacji pomiędzy frekwencją danej ofiary w diecie, a jej udziałem wśród wszystkich ofiar dostępnych dla drapieżnika w terenie. Jeśli więc dany gatunek ofiary stanowi tylko 5% wszystkich ofiar zjadanych przez danego drapieżnika, ale jej udział wśród ofiar obecnych w terenie wynosi jedynie 2%, to jest ona uznawana za ofiarę preferowaną. Z kolei, jeśli jakaś ofiara dominuje w diecie, na przykład obejmuje 70% konsumowanych ofiar, ale stanowi aż 90% wszystkich występujących w terenie, to należy uznać, że jest ona unikana. Inaczej mówiąc, jest chwyтана rzadziej, niż to wynika z jej dostępności dla drapieżnika. Zatem stwierdzenie, że jakiś gatunek jest preferowany przez drapieżnika nie musi oznaczać, że jest licznie zabijany. Wskazuje

jednak na skłonności drapieżnika ku tej ofercie i może wskazywać na potencjalną wysoką jego presję na tę ofiarę.

Skoro zatem istnieją wskazania, że niektóre nasze gatunki zwierzyny należą do ulubionych obiektów polowania szakali, to warto przyjrzeć się dokładniej składowi jego diety w innych krajach Europy. Badania tego zagadnienia przeprowadzono między innymi na Węgrzech i w Bułgarii, a wyniki zamieszczone w czterech publikacjach pokazane zostały na poniższym wykresie.

Skład pokarmu szakala złocistego w czterech terenach w Europie

(% skonsumowanej biomasy lub frekwencja)

Pierwszy przypadek [2] dotyczy Węgier i terenu głównie rolniczego (zboża, soja), choć ze sporym udziałem lasów, kęp drzew i krzewów oraz ugorowanych pól. Dieta szakali zdominowana tam była przez drobne ssaki, a pokarmem uzupełniającym były dzikie kopytne (zapewne przynajmniej częściowo padlina), inne zwierzęta oraz owoce. Kolejne badania przeprowadzone zostały w Bułgarii [3], także na terenie rolniczym (pszenica, kukurydza i inne uprawy), ale tym razem z niewielkim udziałem lasów śródpolnych i innych miejsc z naturalną roślinnością. Tutaj również najważniejszy składnik pokarmu szakali stanowiły drobne ssaki, czyli przede wszystkim niewielkie gryzonie, takie jak norniki zwyczajne, występujące wśród upraw. Jednak znaczący był także udział zające oraz owoców (po około 20% skonsumowanej biomasy). Inne bułgarskie badania nad pokarmem szakali [4]

zrealizowane zostały w dwóch terenach, a jeden z nich obejmował również głównie tereny rolnicze (z domieszką liściastych lasów i zarośli), ale w postaci sadów i winnic oraz pastwisk, bowiem rozwinięta tam była produkcja zwierzęca. W pokarmie szakali najczęściej znajdowano zwierzęta domowe (gospodarskie) oraz różne odpadki, ale notowano także dzikie kopytne, inne zwierzęta i owoce, a zające stanowiły około 1% pokarmu. Drugi z terenów tych badań pokryty był lasami. Prawie połowę pokarmu szakali stanowiły tam dzikie kopytne, to jest dziki, sarny i jelenie. Szczątki znajdowane w żołądkach tych drapieżników pochodziły zarówno od osobników młodocianych, jak i dorosłych, zatem przynajmniej częściowo zjadana była padlina lub resztki pozostawiane przez myśliwych. Zające to około 2% ofiar na tym terenie. Na wykresie pokazana jest jednak kompozycja pokarmu szakali z innego rejonu z dominacją lasów, położonego na Węgrzech [5]. Prowadzona tam była intensywna gospodarka łowiecka dużymi populacjami zwierzyny grubej, a w terenie obecna była padlina, a szczególnie liczne patrochy upolowanych zwierząt. Dieta szakali składała się głównie właśnie z takiego pokarmu, czyli z wnętrzości i innych szczątków zwierzyny grubej (80%). Aby sprawdzić, jak ograniczenie dostępności patrochów pozostawianych w lasach wpłynie na skład pokarmu szakali, zaczęto znaczą część tych resztek usuwać. Ponowna ocena składu diety szakali pokazała, że udział szczątków zwierzyny grubej także się zmniejszył, jednak tylko do 68% (dane z tego okresu pokazane są na wykresie). Zatem w tym terenie szakale pozostały głównie padlinożercami.

Powyższy przegląd składu pokarmu szakali pokazuje ważną cechę zwyczajów pokarmowych tego drapieżnika. Otóż jest on typowym oportunistą żywieniowym, czyli wykorzystuje głównie pokarm najłatwiej dostępny w danym terenie lub okresie. Może więc czasami być przede wszystkim łowcą drobnych gryzoni, podobnie jak to często ma miejsce w przypadku lisa. W terenach z dużą dostępnością szczątków i resztek zwierząt gospodarskich i łownych staje się głównie padlinożercą. Jednak, jako drapieżnik większy od lisa, a ponadto polujący czasami grupowo, ma niewątpliwie szersze możliwości zabijania ofiar znacznie większych rozmiarów.

Szakale żyjące już w naszym kraju zapewne również odżywiają się różnorodnym pokarmem. Wobec nielicznego obecnie występowania, trudno byłoby jednak w najbliższym czasie zebrać materiał wystarczający do szczegółowego poznania składu diety tego gatunku w Polsce. Istotne byłoby natomiast uważne śledzenie zmian jego występowania. Wiedza na ten temat może zostać poszerzona przez ewentualne przypadki odstrzału szakali, które będą odnotowywane w sprawozdawczości łowieckiej. Warto byłoby jednak rejestrować także wszelkie inne stwierdzenia tych zwierząt, jak obserwacje i znalezienie martwych osobników. Ważna byłaby przy tym dokumentacja fotograficzna, pokazująca charakterystyczne cechy

stwierdzonych osobników (jak na przykład pokazano to w artykule o pierwszych szakalach odnotowanych w Polsce - <https://link.springer.com/article/10.1007/s13364-015-0238-9>).

Podsumowanie

Szakale złociste odżywiają się różnorodnym pokarmem: drobnymi gryzoniami, zwierzętami średniej wielkości, padliną łownych kopytnych i zwierząt gospodarskich, a także owocami. Skład ich diety zmienia się w zależności od obfitości danego pokarmu w terenie. Drapieżnik ten wykazuje pewne skłonności do polowania na ofiary wielkości zająca szaraka. Dlatego ważne jest monitorowanie jego występowania w kraju, czyli dokumentowanie wszelkich przypadków jego stwierdzenia.

Przygotowano na podstawie:

1. Hayward M. W., Porter L., Lanszki J., i inni. 2017. Factors affecting the prey preferences of jackals (Canidae). *Mammalian Biology* 85: 70-82.
2. Lanszki J., Heltai M. 2010. Food preferences of golden jackals and sympatric red foxes in European temperate climate agricultural area (Hungary). *Mammalia* 74: 267-273.
3. Markov G., Lanszki J. 2012. Diet composition of the golden jackal, *Canis aureus* in an agricultural environment. *Folia Zoologica* 61: 44-48.
4. Raichev E. G., Tsunoda H., Newman C., Masuda R., Georgiev D. M., Kaneko Y. 2013. The reliance of the golden jackal (*Canis aureus*) on anthropogenic foods in winter in central Bulgaria. *Mammal Study* 38: 19-27.
5. Lanszki J., Hayward M. W., Nagyapáti N. 2018. Feeding responses of the golden jackal after reduction of anthropogenic food subsidies. *PLoS ONE* 13: e0208727.